ANTENNE 2010

TRENDS IN ALCOHOL, TABAK EN DRUGS BIJ JONGE AMSTERDAMMERS

Annemieke Benschop - Ton Nabben - Dirk J. Korf
m.m.v. Floor van Bakkum en Jaap Jamin

Antenne 2010 (Jellinek Reeks, nr. 22) is uitgevoerd door het Bonger Instituut voor Criminologie, Universiteit van Amsterdam, in opdracht van Jellinek Preventie.

Bonger Instituut voor Criminologie (UvA)
Postbus 1030
1000 BA Amsterdam
www.bonger.nl
Tel : 020 525 3918
E-mail : bonger-fdr@uva.nl

Jellinek Preventie
Postbus 75848
1070 AV Amsterdam
www.jellinek.nl
Tel : 020 590 1330
E-mail : preventie@jellinek.nl

Uitgave: Rozenberg Publishers
Omslagontwerp: Anne Toledo
English summary: Michael Dallas

Benschop A., Nabben T. & Korf D.J. (2011) *Antenne 2010. Trends in alcohol, tabak en drugs bij jonge Amsterdammers*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

ISBN 978 90 3610 242 1 / NUR 740
Trefwoorden: uitgaan, alcohol, tabak, cannabis, drugs, trends, preventie

© 2011, de auteurs

V
SAMENVATTING

Anno 2010 valt in het Amsterdamse uitgaansleven een keur aan muziekstijlen te beluisteren. De hoofdstedelijke uitgaansagenda puilt uit. Het hele jaar rond is er van alles te doen én voor elk wat wils. Toch is er in clubland niet echt iets wat er duidelijk uitspringt. Clubexploitanten zijn voorzichtig qua investering en nieuwe programmering. De homoscene lijkt zich weer enigszins te herstellen. Muziek en dans blijven in belangrijke mate richtinggevend voor veel stappers, maar de invloed van technologische communicatie rukt steeds verder op. Door de non-stop communicatiestroom van iPhones, Blackberry's en Androids lijkt de club als traditionele sociale ontmoetingsplek onder druk te staan. Critici vinden dat het geflirt met beeldschermen tot een collectief autisme op de dansvloer leidt. Maar de groeiende invloed van de sociale media leidt ook tot legio spontane feestinitiatieven. Door de versnelling van communicatie kunnen feestorganisaties hun achterban in korte tijd mobiliseren. De zoektocht naar locaties buiten het geordende en volgens sommigen overgereguleerde feestcircuit blijft groot. De semi-illegale parkraves nemen in frequentie toe.

de Antenne monitor

Al sinds 1993 beschrijft en analyseert Antenne op basis van zowel kwalitatieve als kwantitatieve gegevens trends en middelengebruik bij jongeren en jongvolwassenen in Amsterdam. In de **panelstudie** worden de laatste ontwikkelingen gevolgd aan de hand van halfjaarlijkse individuele interviews met een panel van fanatieke stappers en professionals uit het uitgaansleven. De focus ligt bij de trendsetters die snuffelen aan nieuwe muziekstijlen, uitgaanslocaties en genotmiddelen, of met oude varianten in een nieuw jasje experimenteren. Ook wanneer iets uit de mode raakt, lopen zij voorop. De panelstudie richt zich daarnaast op buurt- en probleemjongeren. De panelstudie rapporteert over trends, signalen en geruchten, maar biedt geen precieze cijfers.

De **survey** levert daarentegen juist wel kwantitatieve gegevens over middelengebruik binnen specifieke groepen (scholieren, jongeren in de jeugdzorg, coffeeshopbezoekers, cafébezoekers en clubbezoekers). In 2010 richtte de survey zich voor de derde maal op de Amsterdamse cafébezoekers. Net als in 2000 en 2005 zijn bezoekers van Amsterdamse cafés geënquêteerd. Zij vormen een getrouwe

afspiegeling van jonge en jongvolwassen bezoekers van mainstream, hippe, homo- en studentencafés. Hieronder bevinden zich ook trendsetters, maar het publiek is toch grotendeels trendvolgend en mainstream. In totaal hebben 590 cafégangers een vragenlijst ingevuld. Zij zijn gemiddeld 27 jaar en nagenoeg even vaak man als vrouw. Driekwart is autochtoon Nederlands. Ruim de helft woont op zichzelf en het opleidingsniveau van de doorsnee cafébezoeker ligt hoog.

Cijfers zijn tevens afkomstig van **preventie indicatoren**. Het gaat hierbij om informatie over de alcohol- en drugsmarkt in de vorm van kwantitatieve gegevens over informatie- en adviesvragen bij een telefonische servicelijn en via internet, over voorlichtingscontacten op party's en over testuitslagen van vrijwillig aangeleverde drugs.

De gegevens uit de verschillende onderdelen van Antenne schetsen samen een gedifferentieerd beeld van ontwikkelingen in de hoofdstedelijke wereld van genotmiddelen.

alcohol

Het alcoholaanbod in het uitgaansleven blijft stabiel en draait allang niet meer om wijn en bier alleen. Desalniettemin is 'duur drinken' uit. Panelleden wijten dit aan het 'crisisgevoel' en de hoge alcoholprijzen in de horeca. Stappers in het dance circuit drinken beduidend meer alcohol dan urban liefhebbers. Vergeleken met de late jaren negentig staan de huidige promotieactiviteiten van de alcoholindustrie op een laag pitje. Tekenend is dat trendsetters niet en masse een nieuwe drinkhype in het uitgaansleven zien.

Bij de cafébezoekers uit de survey drinkt bijna iedereen, maar vormen dagelijkse drinkers een forse minderheid. Gemiddeld worden vijf glazen alcohol per drinkdag geconsumeerd, waarmee het aantal glazen vergeleken met de voorgaande cafésurveys in 2000 en 2005 gelijk blijft. Hoewel de norm over wanneer iemand te veel alcohol heeft gedronken daalde, heeft dit vooralsnog geen aantoonbare invloed gehad op het drinkgedrag. Eén op de tien cafébezoekers is 'probleemdrinker': zij drinken meer en vaker, maar vertonen vooral meer symptomen van afhankelijkheid en schadelijk drinkgedrag. Mannelijke cafébezoekers drinken gemiddeld meer en zijn ook vaker probleemdrinkers dan vrouwelijke bezoekers. Leeftijd, etniciteit en type café maken niet of nauwelijks verschil. De meeste cafégangers gaan na het stappen met de fiets naar huis en de rest is veelal lopend of met het openbaar vervoer. Er stappen weinig cafébezoekers met een slok op in de auto, maar met een aantal glazen alcohol op de fiets gebeurt des te meer.

Bij de buurt- en probleemjongeren drinken Nederlanders en Surinamers meer en frequenter dan Marokkanen.

tabak

De gemoederen zijn na het invoeren van het rookverbod in juli 2008 inmiddels wat tot bedaren gekomen. Over de hele linie wordt in uitgaansgelegenheden minder stiekem gerookt. De meeste clubs hanteren een blijvend streng rookbeleid. Alleen op de meer specifieke feesten worden de teugels soms gevierd als een forse minderheid de regels overtreedt. Overigens wordt later in de nacht de rookregel vaker overtreden.

Iets meer dan de helft van de cafébezoekers rookt, waaronder een kwart dagelijks. De niet-dagelijkse rokers nemen op rookdagen gemiddeld 5 sigaretten; dagelijkse rokers gemiddeld 12 per dag. Ofschoon veel rokers het rookverbod in een café wel eens zeggen te negeren, zijn er ook die sinds het rookverbod juist geminderd zijn. Opvallend vergeleken met de vorige cafésurveys is de nagenoeg halvering van het aandeel dagelijkse rokers, terwijl het aandeel huidige (laatste maand) rokers vrijwel gelijk bleef. Met andere woorden: de rokers zijn niet vérminderd, maar zij zijn wel géminderd.

cannabis

Mede als gevolg van het rookverbod komt blowen in clubs minder vaak voor. Met uitzondering van specifieke 'blowculturen' onder andere in het urban milieu, zeggen panelleden opvallend minder blowers te zien. Er wordt in elk netwerk cannabis gerookt, maar de trend is al jarenlang dalend. Zelfs in kringen waar soms stevig andere drugs worden gebruikt. De échte blowers vallen volgens panelleden steeds meer op.

De meeste cafébezoekers hebben ooit wel eens cannabis gebruikt, maar met het stijgen der leeftijd ontgroeien de meeste hun cannabisgebruik. Bijna een kwart van de cafégangers is huidig (laatste maand) blower, maar slechts 1% blowt dagelijks. Rond het cannabisgebruik is weinig veranderd, hoewel er tijdens het uitgaan minder geblowd wordt. De voorkeur voor hasj ten opzichte van wiet lijkt toe te nemen.

Bij de buurtjongeren in de panelnetwerken heeft een ruime meerderheid ervaring met cannabis; een grote groep blowt ook dagelijks**.** Professionals zien naast de ontspannende effecten, bij een minderheid, ook problematisch gebruik als vlucht voor of neutralisering van persoonlijke problemen.

cocaïne, ecstasy en mephedrone

Het gebruik van cocaïne komt vergeleken met ecstasy volgens panelleden meer spontaan voor en is minder strikt gebonden aan tijdstip en setting. Het uitgaanslandschap van alternatieve (studenten)leefstijlen en dito muziekvoorkeuren heeft

aan invloed gewonnen in de afgelopen jaren. In dit milieu lijkt vooral cocaïne minder in trek. Cocaïne blijft zowel in het nachtleven als in de privésfeer populair, maar een groeiende groep zegt wars te zijn voor het ooit zo hippe en succesvolle imago. Ecstasy vertoont in de panelnetwerken weer een lichte stijging na een onrustige periode in 2009. De verkrijgbaarheid en het vertrouwen in 'goede' pillen zijn over de hele linie toegenomen. Bovendien is er volgens veel gebruikers geen ander substituut dat het speciale rushgevoel van ecstasy weet te benaderen. Ook mephedrone niet, een stimulerend middel dat tijdens de ecstasydip in beperkte kringen populair werd. Ondanks positieve verhalen, lijken de negatieve ervaringen (o.a. hartkloppingen, nerveus gedrag, hoofdpijn, stijve kaken) toch de overhand te hebben. Er zijn dan ook maar weinig cafébezoekers die mephedrone hebben gebruikt.

Onder de cafébezoekers uit de survey zijn ecstasy en cocaïne de meest gebruikte 'partydrugs'. Toch hebben de meesten nog nooit ecstasy, cocaïne of een ander middel gebruikt. In de laatste maand gebruikte ruim één op de tien cafébezoekers ecstasy, evenveel als cocaïne, waarbij het deels om dezelfde personen gaat. Er zijn geen dagelijkse gebruikers en de meesten beperken hun gebruik tot speciale gelegenheden. Wat betreft het ecstasy- en cocaïnegebruik onder cafébezoekers, lijkt in de loop der jaren het onderscheid tussen mainstream en hip vervaagd. Dit sluit aan bij het beeld dat trendsetters in de panelstudie schetsen.

Bij buurtjongeren in panelnetwerken wordt mondjesmaat met ecstasy en cocaïne geëxperimenteerd, voornamelijk door witte gebruikers. Bij de meer etnisch gemêleerde groepen probleemjongeren (vooral dak- en thuislozen) is meer ervaring met cocaïne en ecstasy.

Bij de informatie- en adviesvragen via de telefonische servicelijn en internet, gaan na alcohol en cannabis de meeste vragen over cocaïne. Bij de telefonische vragen over cocaïne is echter sprake van een dalende trend, terwijl er over ecstasy via de telefoon, in tegenstelling tot de website, nauwelijks meer vragen worden gesteld.

Ecstasy blijft bij de bezoekers van Unity-stands op party's nog steeds de populairste drug en verreweg het meest bevraagde middel. Met de kanttekening dat het hier een specifieke groep partybezoekers betreft, aangezien hun ecstasygebruik hoger ligt dan hun cannabisgebruik. Na tien jaar van redelijk goede en stabiele ecstasykwaliteit, gevolgd door de dip in 2009, toen in veel pillen niet MDMA de belangrijkste werkzame stof was, is in 2010 het percentage 'echte' ecstasy bij de testservice weer vrijwel terug op het oude niveau. De gemiddelde dosering lag met 96 mg zelfs iets hoger dan in voorgaande jaren. Ook panelleden herkennen dit beeld. Net als na de ecstasycrisis van 1997, heeft de markt zich ook na de crisis van 2009 snel hersteld.

Opvallend is dat in Amsterdam, in tegenstelling tot de landelijke DIMS gegevens, nauwelijks ecstasymonsters werden aangeboden die mephedrone bevatten. Ecstasymonsters die mCPP bevatten kwamen vaker voor, maar een stuk minder dan in 2009. Sinds de eeuwwisseling neemt het aantal bij de testservice aangeleverde cocaïnemonsters gestaag toe. Hoewel de gemiddelde zuiverheid van cocaïne niet afneemt, worden wel steeds meer verontreinigingen aangetroffen, vooral levamisol en fenacitine. Slechts een kwart van de monsters bevat uitsluitend cocaïne.

amfetamine en ghb

De Amsterdamse markt van amfetamine en GHB is klein vergeleken met cocaïne en ecstasy. In sommige scenes is amfetamine of GHB het op één na favoriete middel, maar onder cafébezoekers scoort het gebruik duidelijk een stuk lager.

Toch lijkt er vooral bij jonge hoogopgeleide feestneuzen sprake te zijn van een rehabilitatie van amfetamine. Het ontpopt zich hier tot een middel dat vooral gedeeld en/of voor een habbekrats wordt doorverkocht. Volgens panelleden ligt de hernieuwde populariteit van amfetamine in het verlengde van de gegroeide alternatieve feestcultuur die pep als 'protestmiddel' omarmt. Ook bij de testservice worden de laatste twee jaar meer amfetaminemonsters aangeboden. Methamfetamine blijft marginaal en is moeilijk verkrijgbaar.

GHB is, net als het andere narcosemiddel lachgas, vooral populair bij de jonge feestaanwas. GHB-gebruik vindt plaats op privésettings (afterfeesten), ad hoc feesten en in clubs. Het middel wordt vaak via vriendennetwerken verspreid. De gebruiksrisico's worden vaak voor lief genomen omdat de prettige roeseffecten (o.a. ontspanning, erotisch, sociaal contact, dempend, geen kater) overheersen. Desalniettemin woedden er soms stevige discussies over out gaan en kickgedrag bij gebruikers. Ook enkele cafébezoekers zijn wel eens out gegaan op GHB, maar frequente GHB-gebruikers zijn hier niet aangetroffen.

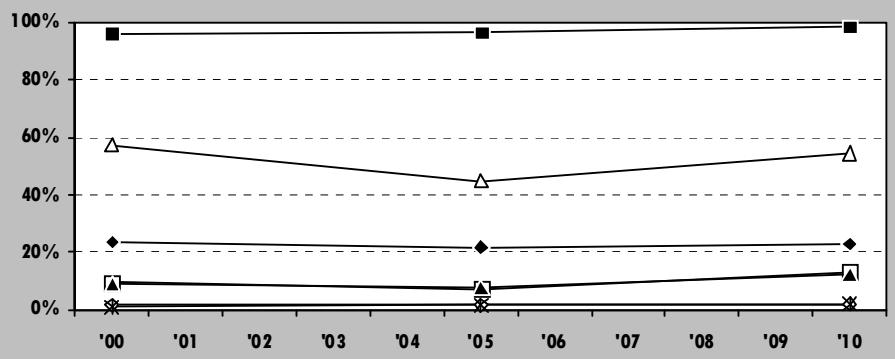

	2000	2005	2010
alcohol	96%	97%	99%
tabak	57%	45%	54%
cannabis	24%	22%	23%
ecstasy	10%	7%	13%
cocaïne	9%	8%	12%
amfetamine	2%	2%	2%
ghb	1%	2%	2%

overige middelen

Het gebruik van andere illegale middelen komt bij de cafébezoekers in de survey niet veel voor; het gaat hooguit om enkele procenten. Ook binnen het panel worden bepaalde middelen soms alleen in zeer beperkte kring gebruikt.

Het gebruik van **lachgas** komt weer in de buurt van de eerste piek in 1997. Maar in plaats van de grote gastanks, waar honderden ballonnen uit konden worden gehaald, slepen groepjes lachgasgebruikers nu met hun eigen slagroomspuit en een tas vol patronen. **Ketamine** volgt op enige afstand en het gebruik blijft voornamelijk beperkt tot het alternatieve uitgaanssegment. De verkrijgbaarheid is onregelmatig. **Psychedelica** als LSD, paddo's, truffels, DMT en ayahuasca spelen een marginale rol in het klassieke uitgaansleven. **Viagra** en **poppers** zijn vooral populair in promiscue hetero- en homonetwerken. **Combigebruik** komt in alle netwerken voor, maar meer frequent en gevarieerd in de dance scene. Ofschoon er favoriete combinaties zijn, wordt er ook veel impulsief gecombineerd.

middelengebruik cafébezoekers 2010

	ooit	laatste maand
alcohol	100%	99%
tabak	82%	54%
cannabis	80%	23%
ecstasy	46%	13%
cocaïne	34%	12%
amfetamine	18%	2%
GHB	11%	2%
lachgas	26%	2%
ketamine	8%	< 1%
paddo's	25%	< 1%
LSD	7%	< 1%
crack	1%	0%
heroïne	3%	< 1%
poppers	25%	3%
viagra	4%	1%
MDMA-poeder	28%	5%
2-CB	5%	< 1%
methamfetamine	3%	0%
mephedrone	2%	< 1%
Ritalin	9%	1%

conclusie

Koning alcohol regeert, niet geheel verrassend, in de Amsterdamse cafés. Vrijwel alle cafébezoekers drinken en hoewel ze vergeleken met tien jaar geleden eerder vinden dat iemand te veel heeft gedronken, vertaalt zich dat vooralsnog niet in een daling van de geconsumeerde hoeveelheden. Er is wel een duidelijke verandering in het rookgedrag te bespeuren met een forse afname van het aandeel dagelijkse rokers. Tijdens het uitgaan wordt ook minder geblowd. Opmerkelijk is dat middelengebruik van cafébezoekers vergeleken met voorgaande cafésurveys van 2000 en 2005 minder aan setting en scene gebonden is. Waar de status van mainstream, hip, homo of student ooit werelden van verschil accentueerden, lijken ze nu minder onderscheidend en naar elkaar toegegroeid te zijn. Deze ontwikkeling onder trendvolgers, werd door trendsetters al eerder getypeerd als 'mainstream-hip'.

Met het spoedige herstel van de ecstasymarkt lijkt ook het vertrouwen van gebruikers in het middel terug. Vergeleken met 2009 is de status van ecstasy gestegen ten faveure van andere en nieuwe middelen als mephedrone. Bij de trendsetters uit de panelstudie is het gebruik van zowel GHB als amfetamine licht gestegen, in tegenstelling tot cocaïne. Dit duidt mogelijk op een groter 'subcultureel elan' onder jonge stapgroepen, die hun feestheil voor een deel buiten het reguliere clubcircuit zoeken. Hoewel het Amsterdamse uitgaansleven ook veel

scenes kent waar weinig of geen drugs worden gebruikt, lijkt het meer alternatief getinte feestsegment te groeien. Dit nieuwe elan onder jonge trendsetters, dat we in de monitor van 2009 als de 'nieuwe wildheid' typeerden, lijkt zich hiermee uit te kristalliseren.